

РОЗДІЛ 2

ТЕХНОЛОГІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

УДК 378.147

СЕРЕДА І. В.

м. Миколаїв, Україна

СУБ'ЄКТНО ОРІЄНТОВАНА ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ

У статті розкрито актуальність та особливості суб'єктно орієнтованої педагогічної підготовки майбутнього викладача як засобу його професійного саморозвитку. Визначено поняття суб'єктності у підготовці майбутнього викладача, розглянуто етапи формування суб'єктності. Особлива увага приділяється етапу магістерської підготовки, зокрема, особливостям викладання курсу «Педагогіка і психологія вищої школи».

Ключові слова: педагогічна підготовка, суб'єктність, суб'єктно орієнтована педагогічна підготовка майбутнього викладача, професійний саморозвиток, курс «Педагогіка і психологія вищої школи».

Актуальність проблеми. Модернізація вітчизняної педагогічної освіти в умовах сучасного соціокультурного простору актуалізує потребу у формуванні активного громадянина, відповідальної, творчої особистості, здатної до постійного саморозвитку, спроможної реалізувати свій потенціал на користь суспільству [3]. Найважливішим для держави, як зазначено в Національній стратегії розвитку освіти України на 2012-2021 рр., є «виховання людини інноваційного типу мислення та культури, проектування акмеологічного освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів осо-

бистості, потреб суспільства і держави» [4, с. 2]. А це, в свою чергу, вимагає формування відповідних якостей майбутнього викладача в умовах його підготовки у вищому навчальному закладі.

Аналіз останніх досліджень. Категорія суб'єкта є однією з центральних у філософії, велика увага приділяється проблемі суб'єкта й у педагогіці, психології та інших гуманітарних науках. Вітчизняні концепції філолофсько-психологічної думки (М. Бердяєва, Г. Сковороди, В. Соловйова, Є. Трубецького, К. Абульханової-Славської, Б. Ананьєва, А. Брушлинського, Є. Клімова, Б. Ломова, С. Максименко, В. Петровського,

С. Рубінштейна, В. Татенко та ін.) сформувавши основу гуманістично орієнтованої психології у визначенні суб'єктності, яка зазначає, що людина вибирає визначений спосіб життя, вибудовує власну систему цінностей.

Зарубіжні екзистенціальні та персоналістичні теорії самоактуалізації особистості (Р. Мей, В. Франкл, А. Маслоу, К. Роджерс, Е. Фром та ін.) сформувавши уявлення про людину як свідому істоту, творця об'єктивного, предметного і соціального світу, здатного на вибір, на оцінку, самооцінку, саморегуляцію і самореалізацію, на формування свого суб'єктивного світу.

У соціологічних дослідженнях розгляд суб'єкта пов'язаний зі структурними характеристиками Я-концепції особистості як суб'єкта соціальної взаємодії (Ч. Кулі, Дж. Мід).

Педагогічна проблематика суб'єкта тісно пов'язана з розвитком філолофсько-психологічної теорії і спрямована, насамперед, на розробку сучасних концепцій розвитку особистості вчителя та учня, викладача та студента як суб'єктів навчального процесу, стратегії практичного використання психологічних закономірностей саморозвитку, самобутності та самореалізації особистості як активного носія суб'єктивного досвіду в побудові особистісно орієнтованої освіти, розвивального навчання та розробки основ персоналізації і системи засобів саморозвитку (А. Бойко, І. Бех, О. Бондаревська, Д. Ельконін, В. Давидов, О. Легун, Л. Ковальчук, В. Маралов, А. Маркова, С. Подмазін, Г. Селевко, І. Сиром'ятников, І. Якиманська, С. Яценко та ін.).

У сучасних наукових дослідженнях активно розглядаються особливості розвитку освіти, в тому числі університетської (В. Кремень, О. Савченко, О. Глузман, Т. Левченко та ін.), проблеми її індивідуалізації та особистісної орієнтації (О. Пехота, А. Старєва, Т. Тихонова та ін.), гуманізації та гуманітаризації (І. Зязюн, Г. Балл, Є. Барбіна, В. Доній, В. Зайчук, Т. Койчева, В. Кузнєцова, Н. Нічкало, Л. Петухова та ін.); формування творчої, соціально активної особистості (Т. Сущенко, Н. Кічук, С. Сисоєва, В. Федяєва та ін.).

Аналіз існуючих наукових підходів до педагогічної підготовки на етапі навчання в магістратурі у практичній діяльності вітчизняних вищих закладів освіти дозволив виявити ряд суттєвих протиріч між: соціальним замовленням щодо формування майбутнього викладача, зорієнтованого на сталий професійний саморозвиток, і переважно стихійним характером цього процесу; потребою майбутніх викладачів у професійному самоствердженні і самореалізації та порівняно невисоким рівнем їх суб'єктності;

усвідомленням викладачами магістратури необхідності суб'єктної орієнтації педагогічної підготовки та необґрунтованістю теоретичної моделі даного процесу.

Таким чином, важливого значення набуває проблема суб'єктно орієнтованої педагогічної підготовки майбутнього викладача. Зважаючи на актуальність та недостатню розробленість визначеної проблеми з позицій вітчизняної і зарубіжної педагогіки, **темою** дослідження обрано: «Суб'єктно орієнтована педагогічна підготовка майбутнього викладача як засіб професійного саморозвитку».

Метою статті є теоретичне обґрунтування моделі суб'єктно орієнтованої педагогічної підготовки як засобу професійного саморозвитку майбутнього викладача.

На наш погляд, формуванню суб'єктності майбутнього викладача як показника його професійного саморозвитку сприятиме реалізація моделі суб'єктно орієнтованої педагогічної підготовки в магістратурі, а саме:

- орієнтації мети та змісту педагогічної підготовки в магістратурі на формування суб'єктності майбутнього викладача;
- застосування суб'єктно орієнтованих технологій у викладанні педагогічних дисциплін на етапі магістерської підготовки;
- запровадження інтегрованого спецкурсу «Технології особистісно-професійного саморозвитку»;
- педагогічного супроводу професійного саморозвитку майбутнього викладача.

Виходячи з визначення проблеми, мети та гіпотези дослідження, його головними завданнями стали:

- Аналіз стану розробленості проблеми суб'єктно орієнтованої підготовки майбутнього викладача у педагогічній теорії та освітній практиці.
- Розробка діагностичного інструментарію для визначення рівня суб'єктності як інтегрованого показника професійного саморозвитку майбутнього викладача.
- Наукове обґрунтування та експериментальна перевірка моделі суб'єктно орієнтованої педагогічної підготовки як засобу професійного саморозвитку майбутнього викладача.
- Розробка методичного забезпечення педагогічного супроводу професійного саморозвитку майбутнього викладача в умовах магістратури.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Суб'єкт як свідома істота, творець об'єктивного, предметного і соціального світу, здатний на вибір, на оцінку, самооцінку, саморегуляцію, самореалізацію, на формування свого суб'єктивного світу. Він має потенційну можливість здійснювати перетворювально-творчу діяльність. Тому

суб'єктність у підготовці майбутнього викладача ми визначаємо як поєднання активнотворчої позиції в особистісно-професійному розвитку та усвідомлення власної відповідальності за його результати. Ці дві складові значною мірою зумовлюють, на наш погляд, формування особистості майбутнього викладача.

Суб'єктна орієнтація педагогічної підготовки як один із важливих напрямів її модернізації здійснюється шляхом спрямування дисциплін педагогічного циклу на відповідну теорію і практику. Традиційні цілі, зміст, форми і методи навчання дисциплін педагогічного циклу не сприяють формуванню достатнього рівня суб'єктності студентів та магістрантів. Тому необхідно було збагатити головні компоненти традиційних педагогічних курсів: "Педагогіка", "Основи педагогічної майстерності", "Методика виховної роботи", "Історія педагогіки", "Освітні технології" (освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр») «Індивідуальність учителя» (освітньо-кваліфікаційний рівень «Спеціаліст») «Педагогіка і психологія вищої школи», «Вища освіта України і Болонський процес» (освітньо-кваліфікаційний рівень «Магістр») сучасними ідеями та концепціями розвитку особистості, технологіями професійного саморозвитку та самореалізації.

На кожному етапі педагогічної підготовки поглиблювалося розуміння студентами власної індивідуальності, потреб, мотивів, цілей та способу свого життя, як сучасного, так і майбутнього. Продовжувалося формування самосвідомості, суб'єктності як активнотворчої позиції студента в розвитку його особистісних і професійних якостей. У процесі орієнтації педагогічної підготовки на професійний саморозвиток особистості студент усвідомлює провідні мотиви власної життєдіяльності – самовдосконалення, самореалізацію. Відповідно до цього повинні коригуватися майбутні форми діяльності студентів та магістрантів.

Застосовувались суб'єктно орієнтовані технології у викладанні дисциплін педагогічного циклу. Важливу інтегруючу роль у формуванні суб'єктності відіграв спецкурс «Технології особистісно-професійного саморозвитку».

Були змінені мета та завдання педагогічного стажування магістрантів, якому було надано особистісно орієнтований характер. Протягом усього періоду магістерської підготовки здійснювався педагогічний супровід професійного саморозвитку майбутнього викладача.

Зміст викладання дисциплін педагогічного циклу будувалася таким чином, щоб поступово

збагатити мотивацію професійного саморозвитку, спонукати майбутнього вчителя та викладача до такої діяльності. Розкриємо це на прикладі деяких педагогічних дисциплін, які входять до програми магістерської підготовки.

На етапі магістерської підготовки загальнопедагогічна складова реалізується переважно в навчальних курсах: «Педагогіка і психологія вищої школи», «Вища освіта України та Болонський процес», організації педагогічного стажування та підготовці магістерських робіт.

Предметом вивчення курсу «Педагогіка і психологія вищої школи» є сучасний педагогічний процес, що здійснюється у вітчизняних вищих закладах освіти. Метою викладання цієї навчальної дисципліни "Педагогіка і психологія вищої школи" є ознайомлення магістрів із цілями та напрямками модернізації вищої освіти, її структурою, системою, методологічними, психолого-педагогічними та методичними основами організації навчально-виховного процесу, науково-дослідної роботи у вищому закладі освіти.

Основними завданнями вивчення курсу є:

- збагачення майбутніх викладачів вищої школи та науковців методологією педагогіки, глибокими знаннями основних педагогічних категорій і понять;
- формування розуміння високої значущості педагогічної праці у суспільному прогресі людини;
- сприяння виробленню у майбутніх викладачів індивідуального стилю науково-педагогічної діяльності;
- стимулювання майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення, саморозвитку, самозростання;
- розкриття особливостей організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, а також сучасних підходів до методів, форм, засобів навчання й виховання;
- вдосконалення вмінь самостійно працювати з науковою (спеціальною, педагогічною) літературою, з Інтернет-мережами;
- розвиток творчого, конструктивного мислення майбутніх викладачів як основи професійної майстерності та педагогічного новаторства.

Серед основних методів і форм роботи, що активно застосовуються при викладанні курсу "Педагогіка і психологія вищої школи" та цілеспрямовано сприяють формуванню суб'єктності майбутнього викладача, можна виділити:

- лекції з тем: „Педагогічна майстерність та культура сучасного викладача університету”, „Технологічний підхід в освіті”;
- дискусійні методи навчання (бесіди, диспути, дебати) на практичних заняттях з про-

блем: „Технології саморозвитку у ВНЗ”, „Формула професійного успіху”, „Модернізація та якість освіти”;

- творчі завдання для самостійної роботи: твір-есе „Сучасний викладач вищого навчального закладу”, проект „Університет майбутнього”, виховний захід профорієнтаційного спрямування;
- особистісно орієнтовану організацію стажування магістрантів;
- проведення традиційних „Магістрантських читань” з актуальних проблем модернізації педагогічної освіти;
- організацію круглих столів, конкурсів („Нове ім’я”), проектів („Мій університет – моя гордість”) та ін.

У відповідності до загальних засад гуманістичної парадигми освіти педагогічний супровід професійного саморозвитку майбутнього викладача розглядається як фасилітація, тобто допомога, процес організації спілкування, співпраці і співтворчості магістрантів і викладачів, педагогічної підтримки тих, хто навчаються, у самоствердженні і самореалізації. Педагогічний супровід процесу навчання і виховання студентів повинен мати індивідуалізований, особистісний характер, який би не заважав ініціативі студентів, а максимально сприяв творчій самореалізації в різних видах діяльності.

Все це, безперечно, висуває і нові вимоги до особистості викладача магістратури. Серед них можемо визначити наступні:

- сприймати як особисту цінність ідеї гуманізації, технологізації та персоніфікації професійно-педагогічної підготовки в університеті;
- володіти змістом педагогічної освіти, орієнтованої на європейський стандарт у вищій освіті;
- бути технологічно компетентним, тобто володіти сучасним арсеналом педагогічних

технологій та вміти ефективно їх використовувати у професійній діяльності, поєднуючи принципи технологічності та творчості;

- вміти забезпечувати суб’єкт-суб’єктний характер стосунків викладача і студентів, вести студентів шляхом наукового пошуку, знаходити оптимальні педагогічні рішення у нестандартних ситуаціях.

Висновки. Таким чином, запровадження в освітній процес вищого навчального закладу на етапі магістратури моделі суб’єктно орієнтованої педагогічної підготовки сприяє професійному саморозвитку майбутнього викладача. Інтегрованим показником результативності цього процесу є підвищення рівня його суб’єктності як активно-творчої позиції в розвитку особистісно-професійних якостей.

Література

1. Бех І. Д. Я як джерело духовного світу саморозвитку особистості / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. — 2011. — № 3 (72). — С. 5—16.
2. Ковальчук Л. О. Концептуальні засади суб’єктно орієнтованого підходу та педагогічні умови його впровадження у вищій школі [Електронний ресурс]. — Режим доступу: virtkafedra.ucoz.ua/el.../KovalchukLO.pdf
3. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору / В.Г.Кремень. — К.: Педагогічна думка. — 2009. — 520 с.
4. Національна стратегія розвитку освіти України на 2012–2021 рр. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.meduniv.lviv.ua/files/.../nats_strategia.pdf
5. Студент как субъект саморазвития в учебно-профессиональной деятельности / В. Г. Маралов, О. А. Воронина, Е. П. Киселёва и др. [Под ред. В. Г. Маралова]. — М.: Академический Проект; Мир, 2011. — 190 с. (Gaudeamus).
6. Сыромятников И.В. Профессионализм, субъектность и самоопределение специалиста: концептуальные подходы к определению и развитию: Монография / И. В. Сыромятников, И. Г. Ожерельева, Э.В.Репин. — М.: Изд-во СГУ, 2009. — 209 с.

СЕРЕДА И. В.

СУБЪЕКТНО ОРИЕНТИРОВАННАЯ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПОДГОТОВКА БУДУЩЕГО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ КАК СРЕДСТВО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМОРАЗВИТИЯ

В статье раскрыта актуальность и особенности субъектно ориентированной педагогической подготовки будущего преподавателя как средства его профессионального саморазвития. Определено понятие субъектности в подготовке будущего преподавателя, рассмотрены этапы формирования субъектности. Особенное внимание уделяется этапу магистерской подготовки, в частности, особенностям преподавания курса «Педагогика и психология высшей школы».

Ключевые слова: педагогическая подготовка, субъектность, субъектно ориентированная педагогическая подготовка будущего преподавателя, профессиональное саморазвитие, курс «Педагогика и психология высшей школы».

SEREDA I.V.

THE SUBJECT ORIENTED PEDAGOGICAL TRAINING OF A FUTURE TEACHER, AS MEANS OF HIS PROFESSIONAL SELF-DEVELOPMENT

The article opens relevance and features of the subject oriented pedagogical training of a future teacher as means of his professional self-development. The concept of subjectivity of training of a future teacher is defined, stages of formation of subjectivity are considered. The special attention is paid to a stage of master's preparation.

A successful solution of problems of modernization of domestic education which are defined in leading state documents, demands new approaches in training of the expert. In particular, the formation of subjectivity of a future teacher has already been determined in the conditions of his preparation in a higher educational institution.

The aim of this research is theoretical justification and experimental check of model of the subject focused on the pedagogical preparation as means of professional self-development of a future teacher.

The subjectivity in training of a future teacher is defined as a combination of an active and creative position in personal and professional development and understanding of own responsibility for its results.

Formation of subjectivity of a future teacher as an indicator of his professional self-development will be promoted by realization of the model of the subject focused on pedagogical preparation in magistracy.

The subject orientation of pedagogical preparation as one of the important directions of its modernization was carried out by the direction of disciplines of a pedagogical cycle on the corresponding theory and practice. The content of teaching of disciplines of a pedagogical cycle was fulfilled through the construction to enrich gradually the motivation of professional self-development, to induce a future teacher to such activity.

The main components of traditional pedagogical courses were enriched with modern ideas and concepts of development of the personality, technologies of professional self-development and self-realization. The subject oriented technologies in teaching of disciplines of a pedagogical cycle were applied: "Pedagogics and psychology of the higher school", "Bologna Process". The important integrating role in the formation of subjectivity was played by a special course of "Technology of personal and professional self-development".

The purpose and tasks of pedagogical training of undergraduates to which it was provided personally focused characters were changed. During the whole period of master preparation was carried out pedagogical maintenance of professional self-development of a future teacher who was defined as a facilitation, that is the help, process of the organization of communication, cooperation and coauthorship of undergraduates and teachers, pedagogical support being trained, in self-affirmation and self-realization.

Key words: pedagogical preparation, subjectivity, the subject oriented pedagogical training of a future teacher, professional self-development, the course "Pedagogics and Psychology of Higher School".

Подано до редакції 29.11.13

УДК 378.147

ТАРАСОВА С. М.

м. Миколаїв, Україна

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ БІОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Автором розглядається проблема формування валеологічної культури скрізь призму професійної підготовки майбутнього викладача біологічного факультету, встановлено впорядкованість, за якою валеологічні знання врегульовуються з валеологічною свідомістю і мисленням, через норми поведінки та методи діяльності, пов'язані з валеологічними цінностями.

Ключові слова: формування валеологічної культури, валеологічні цінності, валеологічні знання і вміння, валеологічна свідомість (норми поведінки).

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичне та методологічне обґрунтування цієї проблеми знайшло відображення в різних напрямках наукових досліджень сучасних учених – педагогів і психологів. Теоретичні питання соціального, психологічного і філософського пізнання здоров'я розглядали В. Белов, А. Борисенко, М. Гончаренко, В. Горашук, С. Горбунова; медичної та санітарно – гігієнічної освіти і виховання – Г. Апанасенко, Е. Булич, В. Войтенко, Л. Жаліло та інші; формування ціннісних орієнтацій та усвідомлення здорового способу життя студентів, попередження шкідливих звичок та різні аспекти фізкультурно-оздоровчої роботи досліджували М. Віленський, Г. Власик, Г. Голобородько та інші; формування загальної валео-

логічної культури студентів – І. Берхман, С. Волкова та інші.

Метою статті є дослідити формування у майбутнього викладача біологічного факультету валеологічної культури шляхом знання фактичного матеріалу за рівнями культури.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з державним курсом освітньої політики України на виховання здорового покоління, якому жити в новій державі, були прийняті такі важливі документи – Національна програма «Діти України» (1996), Закон України «Про освіту» (1998), Указ президента України «Основні напрямки розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя» (1999).